పంజాబ ఆంధ్ర గుజరాత మరాఠా, ద్రావిడ ఉత్కళ వంగ...

పూర్తిపేరు దుర్గావరప్రసాద మల్లికార్జునరావు. సంగ్రహ నామధేయం ప్రసాదరావు. అతనిది విజయవాడ దగ్గర గుడ్లవల్లేరు. వయోజన విద్యా బోధన నిమిత్తం ఒకసారి బందర్‌లో ఏర్పాటైన శిక్షణా శిబిరంలో అతడూ నేనూ నెలరోజులపాటు ఒక గదిలో కలిసి వున్నాము.

ప్రసాదరావు చాలా మంచివాడు. ఉదారుడు, స్నేహపాత్రుడు. అన్ని లక్షణాలూ బాగానే వుండేవి గానీ అతనితో వచ్చిన పేచీ ఒక్కటే! "ఏంటోయ్ వెంకటేశం! మీది చిత్తూరు జిల్లా కదూ! మీరు తెలుగువాళ్ళే కారు పోవోయ్!" అనేవాడు. నేను ముఖం చిన్నబుచ్చుకునే వాణ్ణి. "అదేందయ్యా, ప్రసాదరావూ! ఇల్లా మమ్మల్ని తీసిపారెయ్యడం నీకు తగునా! చిత్తూరునుంచి శ్రీకాకుళందాకా అనంతపురం నుంచి ఆదిలాబాద్‌దాకా మనమంతా ఒకటే గదా!" అంటూ నేను గింజుకునేవాణ్ణి.

"కాదులేవోయ్! నేను చెబుతున్నాగా! అసలైన తెలుగువాళ్లనీ, కొంచెం నకిలీ తెలుగువాళ్లనీ మనలోనూ రెండు రకాలున్నాయి." అనేవాడు ప్రసాదరావు; అప్పటికింక తన మాటే శిలాశాసనమైనట్టు, దానికి తిరుగులేనట్టు!

"అట్లాగైతే మేము నకిలీ వాళ్లమా నాయనా?" అనేవాణ్ణి నేను దీనంగా.

"కాక! 'వాడు పూడ్చినాడు. వీడు దా వచ్చినాడు. కొంచెం ఆ సంగతి చెప్పు మీ!'- ఇదేనటయ్యా తెలుగంటే? అబ్బబ్బ, చెవులు మూసుకోవాలనిపిస్తుందనుకో! పోతే సిగ్గు లేకుండా అరవవాడిలా అడ్డపంచ కట్టుకుంటావటయ్యా నువ్వు! నాకు మల్లే గోచీ పెట్టి, చెంగులు జీరాడేటట్టుగా పంచగట్టి, లాల్చీ తొడిగి, భుజంపైన కండువా వేసుకునే వాణ్ణి ఒక్కణ్ణి- ఒక్కణ్ణి- చూపించగలవటయ్యా మీ జిల్లాలో! ఇడ్లీ, సాంబారూ, మెదువడా తప్పితే పెసరట్టంటే ఏమిటో తెలుసా మీకు? గడ్డ పెరుగుకు, ఆవకాయకు వున్న అనుబంధం ఏమిటో ఎరుగుదురా? కట్టూబొట్టూ, మాటాడే తీరూ, తినే తిండీ - ఇలా ఏ అంశాన్ని బట్టి చూచినా ఆపాదమస్తకం తెలుగువాళ్లం మేము. కావలిస్తే ఈ మాట ఢంకా బజాయించి చెప్పగలను..."

అప్పుడిక నన్ను నేను కాపాడుకోడంకోసం కొంత తర్కబద్ధంగా నా వాదాన్ని మలచుకోవలసి వచ్చేది - "అయ్యా ప్రసాదరావూ! నువ్వు వినదలచుకోకపోతే నేనేమీ చెయ్యలేనుగానీ వినదలచుకున్నట్టయితే నా పరిజ్ఞానం అనుమతించినంతలో కొంచెం వివరణ ఇచ్చుకోగలను. మన ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రానికి తమిళ, కన్నడ, మరాఠీ, ఒరియా ప్రాంతాలు సరిహద్దులుగా వున్నాయి. ఈ ద్విభాషా ప్రాంతాల్లో కలగాపులగం కావడం తప్పనిసరి! తెలంగాణా తెలుగువాడి మాటలో ఉర్దూ యాస తప్పదు. కన్నడులు బహుళంగా గుండప్పలు, నంజుండప్పలు గదా! అందువల్ల బెంగుళూరు తెలుగువాళ్లు "ఏందప్పా! రండప్పా! కూచోండప్పా!' అంటారు. యావదాంధ్రంలోను చదువుల తల్లి సరస్వతీదేవి

వున్న ఒకే ఒక ఆలయం ఆదిలాబాదు జిల్లాలో వుంది. అక్కడి ఆంధ్రులు తెలుగు కలిసిన మరాఠీతోను, మరాఠీ కలిసిన తెలుగుతోనూ మాట్లాడుకుంటారు. ఇటు అరకుగాని, ఇచ్ఛాపురంగానీ వెళ్ళి చూడు. అక్కడి మనవాళ్ల భాష తెలుగు ఒరియా కలిసిన మణి ప్రవాళంలా వుంటుంది. ఆ మాటకొస్తే వివిధ సంస్కృతుల సమ్మేళనమే గదటయ్యా నేటి మానవ నాగరికత! నువ్వీనాడు తెలుగుభాష అనుకునేది ఏనాటి ఏయే భాషల మిశ్రమమో చెప్పగలవా? అట్లాగే ఆచారాలూ వ్యవహారాలూ అన్నీ! సంకరంగాని మతం, సంకరంగాని కులం, సంకరంగాని భాష ఈ ఇలాతలంపైన ఉన్నాయంటావా? పోనీలే, ద్విభాషా ప్రాంతంలో నివసించే మేము అసలు తెలుగువాళ్ళమైతే కాకపోవచ్చునుగానీ, మీకు లేని సదుపాయం మాకొకటి వుంది. మాతృభాషతోబాటుగా మాకు మరొక దేశ భాష సునాయాసంగా అబ్బుతుంది. అందువల్ల మాకు విజయవాడ ఎంతో తంజావూరు అంతే! తల్లి కృష్ణమ్మ ఎంతో అన్నె కావేరీ అంతే! విశ్వనాథవారి 'వేయిపడగ'లెంతో, కల్కిరచన 'శివగామియిన్ శపథమూ' అంతే! నా కత్తికి రెండంచులూ పదునయ్యా ప్రసాదరావ్! నా భాగ్యం తక్కువైందేమీ కాదు. నిజానికి నన్ను జూచి అసూయపడాలి నువ్వు!" అంటూ నేనుగూడా రెచ్చగొట్టడానికి ప్రయత్నించే వాణ్ణి.

అయితే నా హేతువాదమంతా వట్టి అరణ్య రోదనంగా మాత్రమే మిగిలిపోయ్యేది. ప్రసాదరావు అడ్డంగా తలాడిస్తూ "మాటలకేం లేవోయ్! మీ కే భాషగానీ సరిగ్గా రాదేమో!" అంటూ తేల్చి పారేసేవాడు.

ఈ వాదం మానడుమ ఒక అనుదిన వ్యవహారమై పోయింది. తన వాదానికి తాను, నా వాదానికి నేను కొత్త కొత్త ఆధారాలు సమకూర్చుకునే వాళ్లం. ఎటొచ్చీ దీనికి ముగింపంటూ వుండదు. గదా! ఎక్కడో ఒకచోట వాగ్వాదానికి 'సశేషం' పెట్టి "సర్లేవోయ్, నువ్వు లేచి షర్టు వేసుకో! మనం అలా వెళ్లొద్దాం" అనేవాడు ప్రసాదరావు.

హాస్టలు గదిలోనుంచి బయటపడి బజార్లల్లో బలాదూరు తిరిగే వాళ్లం. సినిమాకు కానివ్వు, హోటలుకు కానివ్వు ఎక్కడికి వెళ్లినా అతడు నా జేబులో నుంచి మాత్రం పర్సునెత్తనిచ్చేవాడు కాదు. "ఉండవోయ్ వెంకటేశం! నువ్వు మా జిల్లా కొచ్చావు గదా! మా కతిథివన్నమాట! వద్దు. నేను చెబుతున్నాగా! పర్సు జేబులో వుంచుకో! నేను మీ వైపు వచ్చినప్పుడు నువ్వే ఖర్చు పెడుదువుకానిలే!" అనేవాడు.

శిక్షణకాలం ముగియడంతోటే మేము విడిపోయాము. దాదాపు పదిహేను సంవత్సరాలదాకా మా స్నేహం ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలకు మాత్రమే పరిమితమైపోయింది. ప్రసాదరావు దక్షిణాదికి రావడం మాత్రం తటస్థపడనేలేదు. అలాంటిది ఇటీవల కొద్ది రోజుల క్రిందట సినిమా తీస్తున్న ఓ మిత్రుడి ఆహ్వానంపైన మద్రాసు వెళ్లి, పనిలో పనిగా తమిళదేశంలోని యాత్రాస్థలాలు దర్శించి, తిరుగుదారిలో అతడు మా వూరొచ్చి దిగేశాడు.

ఉద్వేగ ప్రవృత్తిలో మాత్రం మార్పులేదు. "ఆహా, ఆహా! ఎంత బాగుందోయ్ మీ వూరు!" అంటూనే ఇంట్లో అడుగుపెట్టాడు. "చుట్టూరా కొండలు, మామిడి తోటలు, ముచ్చటగా ఓ ఏరు, దాని గట్ల వెంబడీ కొబ్బరి చెట్లు..."

ప్రసాదరావు ఆగమనం నేను ఎదురు చూచింది గాదు. అతడు తన వెంట తెచ్చుకున్న లగేజీని తీసి బల్లపైన పెడుతు 'ఎప్పుడు, ఎక్కడ, ఏమిటి, ఎలా'లాంటి కుశల ప్రశ్నల్ని గుప్పించేశాను. అతడింకా బదులు చెబుతుండగానే వంటగదివైపు చూస్తూ "ఇదిగో నాగరత్నం! మా ప్రసాదరావు వచ్చేసినాడు" అంటూ కేకపెట్టాను.

"బాగుందారా అన్నా! ఈయన ఎన్నిసార్లు చెప్పినాడో మిమ్మల్ని గురించి! ఇంత కాలానికి మాపైన దయగలిగింది. ఇదిగోండి, మంచినీళ్లు తీసుకోండి!" అంటూ మా ఆవిడఎదురొచ్చేసింది. "అమ్మా, తల్లీ! ఇంటికి మొదటిసారిగా వచ్చిన వ్యక్తిని 'అన్నా' అని ఆప్యాయంగా పలకరించడం మొదటిసారిగా వింటున్నా!" అంటూ ప్రసాదరావు పరవశించిపోయాడు.

కాఫీ మర్యాదగూడా చెల్లించిన తర్వాత స్నానాలగది చూపించాను.

"ఏందేందో చెప్పినారుగానీ, మనిషి చాలా మంచాయనగా వుండాడు గదండీ!" అంది మా ఆవిడ.

"అవునే, నీకట్లనే అనిపిస్తుంది. ఈ మనిషిని మెప్పించడం సటు పటు మైన పనిగాదు. మన ఆతిథ్యానికి ఎన్ని వంకలు పెడతాడోనని నాకు భయంగా వుంది. నా పరువు నిలబెట్టవలసిన భారం నీదే! ముఖ్యంగా జాగ్రత్త తీసుకోవలసింది వంట దగ్గర."

ఇంట్లో ఏవి వున్నాయో, ఏది లేదో - లేని వాటిని మా ఆవిడ ఎలా తెప్పించుకుందో - అదంతా నాకేమీ తెలియదు. మేమూ ఇష్టాగోష్ఠిలో తలమునకలై వుండగానే "ఏమండీ! మాటల్లో పడితే మీకు ఎంత పొద్దయిందీ జ్ఞాపకముండదు. అన్నగారిని పిల్చుకురండి. విస్తర్లు వేసేసినాను" అంటూ పిలుపు వచ్చింది.

కూచున్నాము.

"ఇదేమిటమ్మా? పప్పుల పొడా! మేం పొడి అనం. 'గుండ' అంటాం. అరరే,చాలా బాగుందే! తరువాత అయిటం ఏమిటి? 'కూర' అని చెప్పి ములగకాడల పులుసు పోశావేమిటమ్మా? మేము తాళింపుల్ని మాత్రమే కూరలంటాం. దివ్యంగా చేశావు గదమ్మా పులుసు! ఏదీ, మరికొంచెం వడ్డించు. ఆహా, రసమంటే ఇలా వుండాలయ్యా వెంకటేశం! పప్పు వేస్తారటమ్మా ఇందులో? దీన్ని 'సరసం' అనొచ్చు. వట్టి మిరియాలూ, జీలకర్రావేసి మా వైపుగూడా చేస్తారులే! దాన్ని నేను 'విరసం' అంటుంటాను. అదెక్కడ? ఇదెక్కడ? ఇది అమృతం గదా! చెల్లెమ్మా, దీన్ని కాస్త గ్లాసులో పోసి ఇస్తావటమ్మా..."

సుష్టుగా భోంచేసి నాలుగింటిదాకా నిద్రపోయాడు ప్రసాదరావు. ఆ తర్వాత కాఫీ సేవించి, 'సైట్ సీయింగు' కంటూ బయల్దేరి ఊరి పరిసరాలపైన పడ్డాడు. ఒక గుట్ట ఎక్కాడు. దానిపైన నిలబడి క్రింద చెరువునీటిలో తన నీడ చూచుకున్నాడు. అక్కడొక బండపైన కూచుని కొబ్బరితోటల కావల పడమటి కొండల వెనుక సూర్యాస్తమయాన్ని తిలకించాడు. 'ఆహా, ఎంత థ్రిల్లింగ్‌గా వుందయ్యా వెంకటేశం! ఈ గుట్టలు, చిట్టడవులు, కోనలు, చెరువులు చూస్తుంటే కొండలరాజు కొలువులా వుంది గదయ్యా! ఇలా నిమ్నోన్నతాలుంటేనేనయ్యా అందం! వట్టి మైదానాలో ఏముంటుంది?" అన్నాడు.

"పోనీలే ప్రసాదరావ్! నీ కెట్లాగూ మా భాషంటే సరిపడదు. మా ప్రాంతమైనా నచ్చింది చాలు. అదే పదివేలు!" అన్నాను.

"అబ్బే, అదేంలేదు లేవోయ్! ఈ మధ్య విస్తృతంగా దేశం తిరిగొచ్చాను గదా! నా అభిప్రాయాలూ మార్చుకున్నా. మహాకవులు వ్యాకరణ విరుద్ధమైన ప్రయోగాలు చేస్తారనుకో! ఏమిటిలా చేశారని మనం అడగ్గూడదట! 'మహాకవుల ప్రయోగమ్ములు యథాతథంబుగా గ్రాహ్యంబులు' అంటాడు శాస్త్రజ్ఞుడు. ప్రజల విషయమున్నూ అంతే! 'పదుగురాడు మాట పాడియై ధరచెల్లు' అంటారు గదా! అవును మరి! ప్రజల భాషను తప్పు పట్టడానికి మనమెవరం? ఇప్పుడా పట్టింపులేవీ లేవు. కొంచెం ఆలోచన, కొంచెం వివేచన వచ్చాక అతిశయం గాలిలో బూరగదూదిలా ఎగిరిపోయిందనుకో!"

మార్పు మానవ స్వభావం. కొందరు బింకానికి పోయి పాత అభిప్రాయాలకే అంటిపెట్టుకున్నట్టు నటిస్తారు. అలా కాకుండా తమ అభిప్రాయాల్లో మార్పు వచ్చినట్టుగా ఒప్పుకోడం ఉత్తమ సంస్కారం లక్షణం. ఆ క్షణాల్లో ప్రసాదరావు వ్యక్తిత్వంపట్ల నాకున్న గౌరవం ఇనుమడించింది.

"ఏమోయ్ వెంకటేశం! అరవం ఒక అక్షరం ముక్క అయినా రాకుండా దక్షిణాది అంతా ఎలా తిరిగొచ్చావని అడగవే నువ్వు!" అంటూ మళ్లీ మొదలెట్టేశాడు ప్రసాదరావు. "అక్కడే వుంది కిటుకు. ఒక టూరిస్టుకు కావలసినంత భాషా పరిచయాన్ని నేను సంగ్రహించేశాను. 'ఇంద బస్సు ఎంగెపోదు?' అంటే 'ఈ బస్సు ఎక్కడికి వెళ్తుంది' అన్నమాట! 'కోయిలుక్కు ఎప్పుడి పోగణుం?' అంటే 'గుడికెలా వెళ్లాలి' అని అర్థం. 'ఇదువిలై ఎన్న? అంటే 'దీని ఖరీదెంత' అని భావం. ఇలాంటి పొడి మాటలతోనే కాట్పాడినుండి కన్యాకుమారి దాకా చక్కర్ కొట్టుకొచ్చేశాను..."

ఆరోజు రాత్రి మంత్రవేదికలాంటి తన సూట్‌కేసు తెరిచి రకరకాల వస్తువులు పైకి తీశాడు ప్రసాదరావు. పూంబుహార్‌లో కొన్న తిరువళ్లువర్ అని చెప్పి ఆ విగ్రహాన్ని నాకిచ్చేశాడు. నాగపట్నంలో కొన్న ముత్యాల గాజుల్ని 'చెల్లెమ్మా! ఇది నీకు' అంటూ మా ఆవిడ చేతుల్లో పెట్టాడు. కంచి పట్టుచీర పైకి తీసి మా ఆవిడచేత బాగుందనిపించాక 'ఇది మీ వదినకోసమమ్మా!' అన్నాడు. అల్లాగే తంజావూరు కదిలే బొమ్మ తన మేనకోడలికనీ, గూడలూరు పనసనార సంచీ తన బాబాయికనీ, కుంభకోణపు నెమలిదీపం తన కుమార్తెకనీ, యిలా ఎన్నెన్నో వస్తువులు చూపిస్తూ వచ్చాడు.

"మరైతే నీకోసం నువ్వేమి కొనుక్కున్నావయ్యా ప్రసాదరావూ?" అని అడిగాను.

"ఇదిగో, ఇది నా కోసం" అంటూ ఓ పుస్తకం తీసి చూపించాడు.

ఆశ్చర్యంతో నేను ఉక్కిరిబిక్కిరైపోయాను.

ఆ పుస్తకం పేరు–

'ముప్పై రోజుల్లో తమిళభాష – తెలుగుద్వారా'.

❖ ఆంధ్రజ్యోతి – నవంబర్, 1993. ❖